

МАШИНОБУДУВАННЯ В УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

ст. викладач Школа В.Ю., студент Ярмакович Н.Л.

Багатогалузевий машинобудівний комплекс - потужний сектор промисловості України, який об'єднує 11267 підприємств, з яких 146 - великих, 1834 - середніх та 9287 - малих з виробництва різноманітних машин і устаткування, приладів і апаратури, різних видів транспортних засобів тощо. Частка галузі в загальному обсязі продукції промисловості становить 13,4 %, у валовій доданій вартості промисловості - 15,6 %. У машинобудуванні зосереджено понад 15 % вартості основних засобів і майже 6% оборотних активів вітчизняної промисловості та понад 22 % кількості найманих працівників.

Протягом останніх 5-6 років у машинобудуванні помітні позитивні тенденції: щорічні темпи виробництва продукції значно випереджають темпи виробництва промислової продукції в цілому. За 5 років (2001-2005) виробництво машинобудівної продукції збільшилося у 2,46 рази при середньорічному темпі приросту 19,75 %, промислової продукції відповідно в 1,64 рази та 10,4 %. Зростає частка інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої машинобудівної продукції: з 10,4 % у 2001 р. до 18,1% у 2005 р.

Проте виробництво лише окремих видів продукції в натуральному виразі досягло половини і дещо більше випуску 1990 р. Виробничі потужності більшості підприємств завантажені на 50-60 %.

При цьому зберігається занадто велика залежність розвитку вітчизняного машинобудування від зовнішньоекономічної діяльності. Так, понад 50 % виробленої в країні машинобудівної продукції відправляється на експорт. Частка імпортової продукції у внутрішньому споживанні досягла 57,8 %, а власного виробництва - 42,2 %. Темпи імпорту машинобудівної продукції значно випереджають темпи експорту, що негативно впливає на торговельний баланс та збільшує його від'ємне сальдо.

Через нестачу фінансових ресурсів дуже повільно вирішуються проблеми відновлення виробничого потенціалу галузі на основі використання інноваційних технологій і реалізації вітчизняних наукових розробок, подальшої зміни структури товарного

виробництва і розвитку інвестиційного машинобудування, забезпечення конкурентоспроможності кінцевої продукції.

Проблеми розвитку машинобудування є частиною загальних проблем економіки, які потребують вирішення на нових засадах інноваційного соціально-економічного розвитку країни. Інноваційний розвиток машинобудівного комплексу значною мірою пов'язують із вітчизняним оборонно-промисловим комплексом (ОПК), який спроможний створювати та виробляти інтелектуальні і наукоємні види продукції. Сьогодні оборонне виробництво зосереджено більше як на 300 підприємствах Міністерства промислової політики, Національного космічного агентства та Міністерства оборони України. Потужності підприємств ОПК здебільшого не збалансовані, а значну частину науково-технічного та виробничого потенціалу втрачено. Заходи центральних органів влади останні 15 років спрямовувались переважно на обмеження виводу оборонних підприємств з державної власності та часткову їх конверсію. Однак ці заходи не були цільовими та системними, внаслідок чого дотепер не вдалося збалансувати структуру і можливості вітчизняного ОПК ні з вимогами ринкової економіки, ні з потребами Збройних сил України, ні з тенденціями міжнародної оборонно-промислової кооперації.

Майже 100 підприємств вітчизняного ОПК залежить від поставок матеріалів, сировини, комплектуючих, функціональних систем та елементної бази з країн СНД, а 70 із них знаходяться у критичній залежності від Росії. В умовах відсутності внутрішнього попиту на продукцію вітчизняного ОПК (5-7 %) експорт залишається єдиним джерелом існування та розвитку незначної частки оборонних підприємств.

Відсутність чіткої державної політики щодо перспектив розвитку обороненого потенціалу в Україні призводить до реалізації спонтанних операцій у торгівлі зброєю, значна частина яких здійснюється випадково, без урахування стратегічних інтересів держави на міжнародному рівні. Експортна орієнтація, яка сформувалась під тиском об'єктивних обставин, характеризується відсутністю системного підходу до вирішення проблем як виробника продукції, так і стратегії держави щодо воєнно-технічного співробітництва з іншими державами світу. Виробник оборонної продукції не має вагомих стимулів для експортної діяльності у зв'язку з фінансовими, організаційними та законодавчими труднощами.